

viser den romanske kunsts mesterværker, og det er svært at udpege højdepunktet i denne rigdom, men de to løverelieffer, der endnu sidder udvendigt på krypten ved apsis, er i hvert fald fuldgyldige repræsentanter for det høje standpunkt, den romanske kunst nåede i denne periode. Fotografierne og deres gengivelse fortjener al ros, og særlig må det fremhæves, at det er lykkedes at understrege den skønhed, selv en glat kvadermur med det skiftende farvespil i granitstenene indeholder.

Der er dog grund til at gøre opmærksom på, at den anvendte teknik ved optagelserne rummer en fare. For at få enkelthederne frem i de undertiden noget svage relieffer har fotografen anvendt belysning med projektør, men dette moderne middel er for grelt, og hvis dagslyset ikke slår til, skal enkelthederne ses i det svage skær af en letviftende, gul flamme, der lader skyggerne blive levende.

I dr. M. Mackeprangs bog om de jyske granitportaler vil man kunne finde flere kunsthistoriske enkeltheder, men ikke så smukke billeder. Historisk Samfund har med rette givet bogen plads i sin skriftrække, og den store liste over bidragydere, der afslutter bogen, viser, hvor stor tilslutning dets initiativ har fået.

Helge Søgaard.

Alfred Larsen, Peter Riismøller, Mogens Schlüter: Dansk glas 1825-1925. (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1963).

Den danske glasproduktion i forrige århundrede er et så omfattende emne, at det ikke kan beherskes af en enkelt, og det er i denne bog delt mellem tre forfattere, af hvilke Alfred Larsen giver en redegørelse for glasværkernes historie på grundlag af de skrevne kilder, Peter Riismøller fortæller om virksomhederne ud fra deres bevarede produktion, og Mogens Schlüter beret-

ter om fagets teknik. Det fremgår af denne ordning, at det er det forskellige kildestof, der har dikteret fordelingen af afsnittene, og læseren må selv samle oplysningerne om hvert glasværk fra de enkelte steder i bogen. Den er et bevis for, at denne periode i glassets historie i Danmark nu er historie i den betydning, at den ikke indgår umiddelbart som materiale til forståelse af nutiden, men belyser den ved at give dens forudsætninger.

Svagest er Alfred Larsens kapitel, der ikke gør rede for kilderne, men nøjes med at anføre lidt af det trykte stof, skønt det netop ville være af værdi at få en oversigt over, hvor meget der er bevaret til belysning af denne side af de danske fabrikkers historie. Bedre disponeret er Peter Riismøllers bidrag, der i omfang er bogens største. De forskellige former er gengivet i billeder, og på den modstående side findes de nødvendige oplysninger om mål, glassets art, fremstillingsmåden etc., forøget med nogle udmærkede farvetryk. Hele denne meget detaljerede billedserie betinger bogens værdi og vil formodentlig i fremtiden gøre den til en opslagsbog for museer og samlere. Kunstnerisk er tiden fra 1825 og et århundrede frem en nedgangsperiode, som det bedst ses ved at lægge bogen ved siden af Ada Buch Polaks arbejde om de norske glasværker i det 18. århundrede. Forfaldet begynder med empirens svækkelse, der igen afløses af skiftende forsøg på at erhverve en ny stilfølelse, uden at disse eksperimenter får et heldigt udfald, og de afbildede ting er så karakteristiske for tidens fabrikkultur, at bogen alene herved får sin værdi, fordi den tager alt med. Med rette er der også bragt prøver på århundredets skiftende flasketyper. I den skildrede periode var den gamle bonde- og håndværkerkultur under en hastig nedbrydning, og den nye industrikkultur kunne ganske vist producere, men ejede i sin mangel på tradition både sikkerhed og smag. Nutiden er stillet

over for en sværere opgave, fordi man nu kan fremstille flere og billigere ting end forhen, samtidig med at kravet om en håndværksmæssig og kunstnerisk forsvarlig løsning bliver mere og mere påtrængende. Deraf den megen tale om industriel formgivning.

Glasværkerne havde en eksklusiv skare arbejdere, da ikke enhver kunne påtage sig den krævende virksomhed, og der savnes en redegørelse for forholdet mellem fabrikkernes ledelse og arbejderne. De sidste dannede en enklave i befolkningen og kan ikke sidestilles med andre danske håndværkere. Det ville have forhøjet bogens værdi, hvis den også havde skildret den kultur, der bestemte glasmagernes tilværelse og leveform. Museumsinspektør Peter Riismøller har udnyttet sit materiale til bunds, men det mangler den mere udførlige skildring af den historiske baggrund.

Helge Søgaard.

Alfred Kaae: Lem Sogn, et Skår af Mo-saikken Danmark. (Udgivet af Læge Andreas Tofts Legat til en Beskrivelse af Lem Sogn, 1962). 359 s.

Lem sogn ligger i Bølling herred, ikke langt fra Ulfborg, som Alfred Kaae beskrev i sit store to-bindes værk i 1952 og 1956. Det er 49 km² stort, godt en tusindedel af landet – hvor mange af de knap 2000 andre sogne får en historisk-topografisk beskrivelse på over 350 sider, eller hvor mange kan bære det? Ser man på Kaaes skildring af Lem, er der vist mange, der kan det. Her er taget meget med, generelt set for meget, men lokalt sikkert helt rimeligt. Det arkivmateriale, der er gennemgået, er simpelthen overvældende: Matrikler, skifter, godsregnskaber og tingbøger er hovedkilder, og de er benyttet til at belyse alle sider af sognets tilværelse, dels i lange linier, dels i oplysende og interessante detaljer. Det er beundringsværdigt, at forfatteren har kunnet tumle det store stof,

og det sker da også ind i mellem, at det løber af med ham, ligesom den systematiske opdeling er så som så. Den detaljerede gennemgang af sognets gamle gårde med det store navnestof er dog udmærket anbragt bag i bogen. Som tilfældet var med Ulfborg, får den nye Lem stationsby et særligt kapitel med gode enkeltheder om erhvervslivet. Til illustrationer er bortset fra et par kort kun anvendt Kaaes egne, fine tuschtegninger.

Det er et spørgsmål, om en bog af denne karakter har mere end lokal interesse; men det er en kendsgerning, at mange lokalhistorikere vil kunne have gavn af at studere Kaaes arbejde med henblik på anvendelsen af det arkivstof, der faktisk er for hånden for langt de fleste, danske sogne.

Finn H. Lauridsen.

Academia Sorana. Kloster-Akademi-Skole. Udgivet af Soransk Samfund i Anledning af dets 100 Ars Dag. (Gyldendal, 1062). 216 s.

Sorøskolens historie har været behandlet før: i artikler, i to-bindesværket »Sorø, Klostret, Skolen Akademiet gennem Tiderne« (1923–31) og ikke mindst i de meget indholdsrige Soransk Tidsskrift og Soranerbladet, begge udgivet af Soransk Samfund. Hvad selve skolen angår, prætenderer Kai Hørby i nærværende bogs hovedafsnit »Skolen og Akademiet gennem 400 År« ikke, ud over tiden efter 1931, at bringe egentlig nyt. Når hans afsnit ikke desto mindre er blevet så fortrinligt, som det er, skyldes det, at han især i tiden frem til 1880 bestandig har set Sorø på baggrund af den almindelige europæiske udvikling inden for pædagogikken, og at han i det 19. århundrede ikke, som det vist ellers er sædvane i soranske kredse, går forbi Grundtvigs ideer om »Skolen i Soer« med et skuldertræk, men vier dem en indgående omtale og placerer dem i skolens historie.